

9.2 วิธีการศึกษา วิธีการศึกษาของนักจิตนิเวศวิทยาในขั้นแรก จะเริ่มด้วยการให้รายละเอียดและคำอธิบายที่ได้จากการสังเกตสภาพการต่าง ๆ ของธรรมชาติอันเป็นข้อมูลเชิงคุณภาพแล้วจะแปลงข้อมูลวิเคราะห์ให้เป็นเชิงปริมาณ ข้อมูลเชิงพฤติกรรมและเป้าหมายต่าง ๆ ก็จัดกระทำเช่นเดียวกัน คือ จะวิเคราะห์เป็นตัวเลขวร้อมทั้งทดสอบทางสถิติ กระบวนการดังกล่าวเป็นการแสดงถึงการแปลงข้อมูลเชิงคุณภาพให้กลายเป็นข้อมูลเชิงปริมาณ ผู้ศึกษาชุมชนได้ประยุกต์มุมมองทางจิตนิเวศวิทยา ในเรื่องความสัมพันธ์ของพฤติกรรมมนุษย์กับสิ่งแวดล้อม โดยเชื่อมโยงไปยังมุมมองในแนวคิดทฤษฎีอื่น ๆ แสดงให้เห็นถึงความสลับซับซ้อนและความจำเป็นที่ต้องใช้ทฤษฎีทางสาขาวิชา ในการศึกษา เพื่อการเข้าใจพฤติกรรมมนุษย์และสังคม อันอาจจะเชื่อมโยงไปสู่มุมมองของทฤษฎีระบบที่กล่าวมาแล้ว เป็นต้น (นิตา ชูโต, 2545)

และหน่วยในการวิเคราะห์ของจิตนิเวศวิทยา โดยหลัก ๆ แล้วมักจะเป็นการวิเคราะห์ไปที่ปัจเจกบุคคลเป็นรายไป ต่อมาก็ได้มีการประยุกต์ไปใช้อธิบายชุมชน หรือ "คุณภาพของชีวิตชุมชน" ด้วย จิตนิเวศวิทยายังมีฐานะเป็นการศึกษาประสบการณ์และพฤติกรรมของมนุษย์ในบริบทด้านกายภาพ การเมือง และจิตวิญญาณ เพื่อนำไปสู่การสร้าง ความยั่งยืนให้แก่โลก (Winter, 1995)

10. ทฤษฎีการตีความหมาย หรือศาสตร์แห่งการตีความ (Hermeneutics)

10.1 แนวคิดและความหมาย ทฤษฎีเกี่ยวกับการตีความหมายเป็นแนวคิดที่ให้ผู้ศึกษาได้ตระหนักและมีความระมัดระวังในการตีความ แปลความหมาย สิ่งที่กำลังศึกษาคำถามสำคัญของแนวคิดนี้คือ **สภาพการณ์อะไรที่ทำให้บุคคลเกิดพฤติกรรมและการแสดงออกนั้น ๆ จะหมายความว่าอะไรได้บ้าง** (นิตา ชูโต, 2545) พฤติกรรมที่เกิดขึ้นจะทำให้สามารถตีความหมายของการกระทำของมนุษย์ได้

คำว่า hermeneutics นั้นมีรากศัพท์มาจากภาษากรีก ซึ่งหมายถึงการตีความหมาย อันตรงกับชื่อเทพเจ้า hermes ในเทพนิยายกรีก ซึ่งเป็นเทพเจ้าของการสื่อสาร การตีความ และหนังสือ ความหมายเริ่มแรกจึงเป็นเรื่องของ ศิลปะและศาสตร์ของการตีความเรื่องราวใน เทววิทยา นิทานและหนังสือเกี่ยวกับศาสนา (นิตา ชูโต, 2545) คำว่า hermeneutics

หมายถึง "ศาสตร์และศิลป์แห่งการตีความหมาย" (the art and science of interpretation) (Bentz & Shapiro, 1998) จากจุดเริ่มต้นในเทพนิยายกรีก ได้มีบรรดานักเทววิทยานำคำนี้ มาใช้ในความหมายกว้างขึ้นกว่าเดิม เช่น เฟรดริช ชล่ายเออร์มาเคอร์ (Friedrich Schleiermacher, ค.ศ. 1768 – 1884) ได้นำมาใช้ ตีความหมายของพระคัมภีร์ไบเบิล ทั้งนี้ สภาวะของสังคมและวัฒนธรรมในยุคสมัยใหม่ได้เปลี่ยนแปลงไปจากสภาวะสังคมวัฒนธรรม ในยุคของพระเยซูคริสต์อย่างมากมาย มีความปรารถนาอย่างยิ่งที่จะตีความหมายของตัวบท (text) เพื่อที่จะค้นหาความหมายและประยุกต์ความหมายใช้ในบริบทของสังคมวัฒนธรรม สมัยใหม่ และได้พัฒนาแนวคิดเกี่ยวกับศิลปะ ของการแปลความและความเข้าใจว่าต้องอาศัย องค์ประกอบด้านภาษาและด้านจิตวิทยา คือ การตีความจะต้องรวมการศึกษาเข้าใจเกี่ยวกับ บริบทของผู้แต่งไว้ด้วยว่าต้องการและตั้งใจจะสื่อสารอะไรจึงจะตีความหมายได้ถูกต้อง วิลเฮล์ม ดิลทีย์ (Wilhelm Dilthey, 1833 – 1911) ได้ขยายนำเอาความคิดนี้ไปสู่สาขา มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์อย่างกว้างขวาง ทั้งทางแนวคิดและวิธีการตีความหมาย โดย หมายรวมถึงการนำเอาประสบการณ์การแสดงออก และความเข้าใจชีวิตมนุษย์และสังคม ผนวกเข้าไว้ด้วยกัน (นิศา ชูโต, 2545) ซึ่งเห็นได้ชัดเจนในปัจจุบันว่านักประวัติศาสตร์และ นักสังคมศาสตร์ได้นำวิธีการในการตีความหมายตัวบทต่าง ๆ ที่หลากหลาย โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ตัวบทในเชิงประวัติศาสตร์และตัวบทในเชิงวรรณกรรม (literary texts) แล้วต่อมา ได้ขยายไปใช้ตีความหมายของภาพยนตร์ บทสนทนา หรือแม้แต่แฟชั่น

ในช่วงคริสต์ศตวรรษที่ 20 แนวความคิดของมาร์ติน ไฮเดกเกอร์ (Martin Heidegger) ได้มีอิทธิพลต่อศาสตร์แห่งการตีความหมาย ทำให้มีการขยายศาสตร์แห่งการ ตีความจนกลายเป็นวิธีทำความเข้าใจ "การดำรงอยู่" (existence) และ "การเป็นอยู่" (being) ไฮเดกเกอร์เห็นว่าการตีความหมายเป็นภาวะที่ผู้ตีความอย่างมีระยะห่างไกล ทว่าเขาจะต้อง อยู่ในโลกที่เขาปรารถนาจะตีความ โลกจึงไม่ใช่สิ่งแปลกปลอมสำหรับเขา และเป็นส่วนหนึ่งของชีวิตความเป็นอยู่ของเขาเอง การตีความใด ๆ จึงเป็นการตีความชีวิตของผู้ตีความหมาย นั้นเอง การตีความไม่ใช่การเสกสรรค้บั้นแต่งได้ตามอำเภอใจเพื่อแสดงอำนาจที่ยิ่งใหญ่ของผู้ตีความ ไม่ใช่การเสกสรรให้ตนเองก้าวหน้า ไม่ใช่การเข้าถึงโลกแห่งปรนัย ไม่ใช่ผลผลิตของ โครงสร้างของมโนสมองมนุษย์ แต่เป็นการค้นพบตนเองในโลกที่มีบุคคลอื่นร่วมอยู่ด้วย (กิริติ บุญเชื้อ, 2544)

นอกจากไฮเดกเกอร์แล้ว ฮานส์ จอร์จ กาดาเมอร์ (Hans-Georg Gadamer) เป็นอีกผู้หนึ่งที่ใช้ศาสตร์แห่งการตีความไปใช้ในการทำความเข้าใจวัฒนธรรมและ ประวัติศาสตร์ ของมนุษย์ ตลอดจนทำความเข้าใจสถานการณ์ของมนุษย์ที่อยู่ภายใต้วัฒนธรรมและประวัติศาสตร์

กาดามอร์ให้ความสำคัญกับแนวคิดพหุนิยม คือ สถานการณ์หรือ ปรัชญาการตีความที่ต่างกัน อาจตีความได้อย่างหลากหลายความหมาย ทั้งนี้เป็นไปตามมุมมองหรือบริบททางวัฒนธรรม (กิติพัฒน์ นนทปัทมะดุล, 2546)

10.2 วิธีการศึกษา วิธีการศึกษาศาสตร์แห่งการตีความนี้ ผู้ศึกษาจะต้องมีความคิดที่ว่า ตัวเราและผู้อื่น และทุกสิ่งทุกอย่างที่เป็นตัวเราและเป็นของผู้อื่น ตลอดจนวัฒนธรรมของตัวเราและผู้อื่นล้วนอยู่ในรูปของภาษาและสัญลักษณ์ ถ้าเราปรารถนาจะทำความเข้าใจทุกสิ่งทุกอย่างของตัวเราและผู้อื่น เราก็ต้องตีความหมายของภาษาและสัญลักษณ์เหล่านี้ ดังนั้น ความเป็นตัวเราจึงเป็นความรู้ที่ผูกติดอยู่กับกระบวนการทำความเข้าใจและกระบวนการตีความหมาย ความสามารถของคนเราในการทำความเข้าใจและตีความหมายจะถูกหล่อหลอมและขีดวงจำกัดโดยระบบของวัฒนธรรม ความหมาย ภาษา สัญลักษณ์และการตีความหมาย ที่เรามีความคุ้นเคยและเป็นสิ่งที่หล่อหลอมบริบทของตัวเรา แม้กระทั่งตัวตนของเรา ก็เป็นสิ่งที่เราสร้างขึ้นอย่างต่อเนื่องผ่านกระบวนการตีความหมายของเรา ซึ่งเป็นการตีความหมายซ้ำ ๆ ผ่านภาษาและสัญลักษณ์ที่เราแสดงออกมาอย่างมีสำนึก ตลอดจนผ่านวัฒนธรรมและโลกที่รายรอบเราอยู่ ศาสตร์แห่งการตีความมองว่าการทำความเข้าใจและการตีความหมายของเราเป็นสิ่งที่ผูกติดและหล่อหลอมโดยบริบทเฉพาะในเชิงประวัติศาสตร์และวัฒนธรรม ทั้งนี้เนื่องจากได้ใช้แนวความคิด ภาษา สัญลักษณ์ และความหมายของตัวเราในการตีความหมายของทุก ๆ สิ่ง ดังนั้น ศาสตร์แห่งการตีความจึงเกี่ยวข้องกับตัวเรา เป็นการตั้งคำถามอย่างต่อเนื่องของสิ่งที่สนใจศึกษา (กิติพัฒน์ นนทปัทมะดุล, 2546)

การตีความหรือแปลความจึงเสมือนการเปิดโลก เปิดประสบการณ์ความรู้สึก ความเข้าใจโลกความจริง ในบริบทของประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมการตีความหมาย พฤติกรรมมนุษย์ ซึ่งเป็นพฤติกรรมอันเกิดจากการเรียนรู้ก็เสมือนกับการแปลความหมายของข้อเขียน การแปลความย่อมขึ้นอยู่กับบริบทของกฎเกณฑ์ รูปแบบนาฏการของภาษาที่ผู้เขียนใช้ รวมทั้งผู้แปลความหรือผู้วิจัยเองที่จะตีความตามความรู้ ความรู้สึกนึกคิดของตนเองอีกด้วย ดังนั้น ก่อนที่นักวิจัยจะตีความหมายข้อมูล จึงจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องผ่านกระบวนการตรวจสอบความจริง ความถูกต้องของข้อมูล โดยการสัมภาษณ์ตรวจสอบกับผู้ให้ข้อมูลให้เกิดความกระจ่างหลาย ๆ ครั้ง โดยวิเคราะห์ระบบแนวความคิดความหมายของผู้ที่ศึกษา ซึ่งเป็นคนใน (emic) ตามบริบท แง่มุมของประสบการณ์ของเขาเหล่านั้นเองและแยกแยะ วิเคราะห์ ข้อมูลแนวคิดความหมายออกจากแนวคิดและการตีความของนักวิจัยซึ่งเป็นคนนอก (etic) ให้ชัดเจน ก่อนที่จะตีความสร้าง "ความจริง" ในแง่มุมของผู้ที่นักวิจัยศึกษา (นิตา ชูโต, 2545)